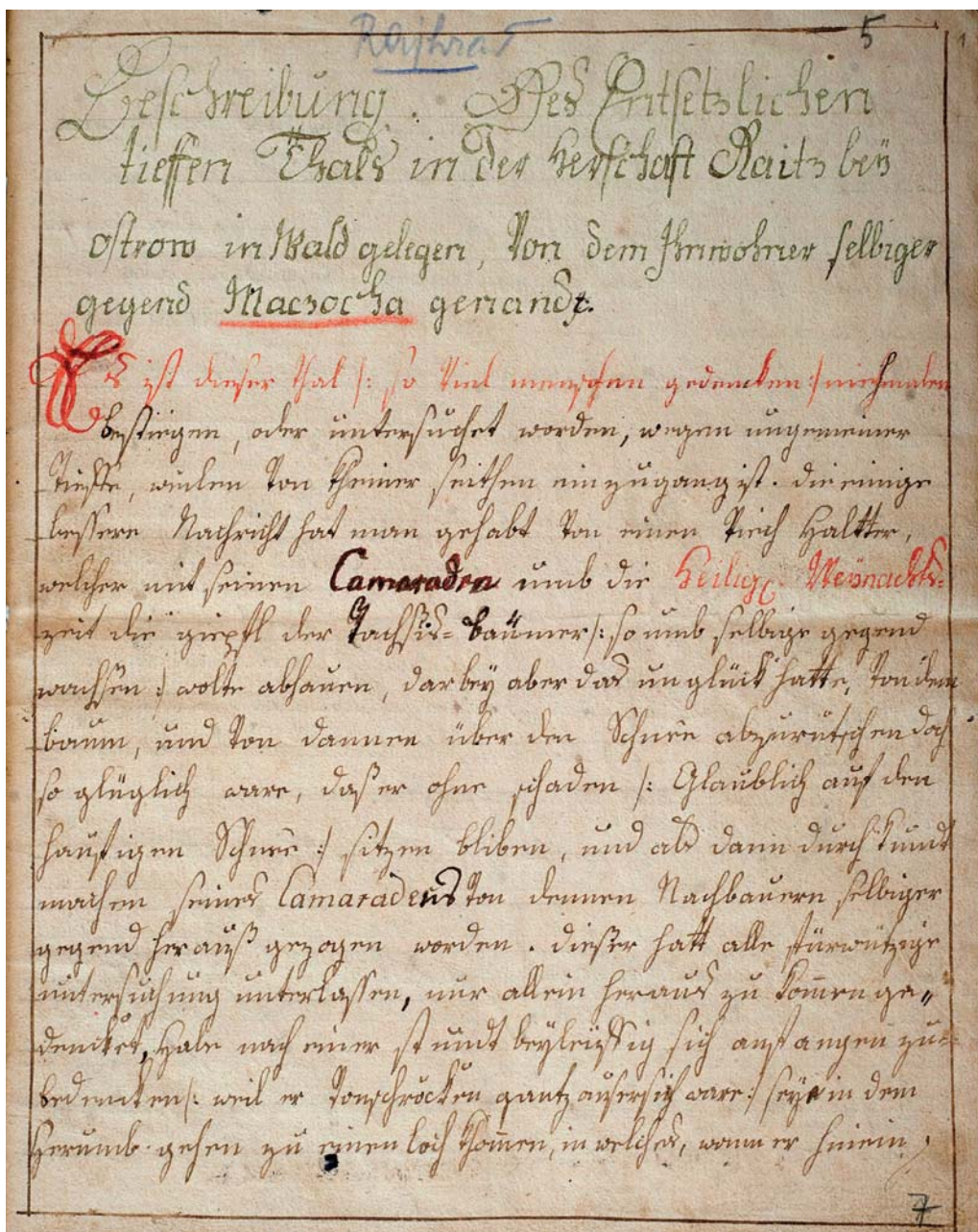

300 let od prvního sestupu do Macochy

Petr Zajíček

Propast Macocha patří k unikátním přírodním útvarům Evropy. Má také velmi bohatou historii. Do roku 1914 bylo její dno přístupné pouze shora, po lanech nebo žebřících. Dle literárních pramenů sestoupili první lidé na dno Macochy roku 1723. Výpravu učinil za účasti

svého komorníka a místních sedláků brněnský minoritský mnich Lazar Schopper. Pokud se nenajde historická zmínka, která by dokládala starší sestup do této propasti, bude expedice, která se uskutečnila před 300 lety nadále evidována jako první v historii.

O propasti Macoše bylo mnohé napsáno, přepsáno a opsáno. Vznikly desítky vyobrazení, map, tisíce fotografií. Lidová slovesnost zaznamenala několik pověstí v různých variantách. Tento nepřehlédnutelný přírodní útvar je zároveň i kulturním dědictvím. Mohutná propadlina s půdorysnými rozměry 174 x 76 metrů a suchou hloubkou 138,5 metru byla lidem známa od nepaměti. První kusé písemné zmínky pocházejí již z 16. století. Zajímavá je zpráva o sdělení faráře s Lysic z roku 1597 knězi Tomáši Prokopovi z Lysic o plánovaném shromáždění, které se konalo patrně ve Sloupě. Na další den pak doporučuje společnou výpravu k propasti. Je tím bezesporu míněna Macocha, která tenkrát ještě asi neměla pojmenování. Je tedy zřejmé, že v té době se podnikaly výlety k propasti, a patrně už tehdy byla opatřena vyhlídkovým můstkem, možná i dvěma, jako dnes. Další už významnější literární záznamy o propasti jsou z poloviny 17. století ze známých děl Vigsia a Hertoda z Todtenfeldu. Žádný z autorů neuvádí, že by do ní někdo sestoupil. Dno Macochy tak čekalo na návštěvu prvních lidí až do roku 1723.

Historický okamžik v dějinách Moravského krasu

O osobě Lazara Schoppera toho není příliš známo. Snad existují podrobnější údaje o jeho životě v archivu minoritského kláštera, kdy byl nejdříve řádovým mnichem, později se stal provinciálem řádu Minoritů. Nejsou přesně známy ani jeho pohnutky, které jej vedly k rozhodnutí sestoupit na dno mohutné propasti. Nejspíše to byla zvědavost a touha po poznání. V každém případě se jednalo o mimořádně odvážný čin, přestože členové výpravy nesestupovali po žebřících, ale byli spuštěni v koši na lanech. Zároveň není znám autentický písemný záznam celé události z doby, kdy k sestupu došlo. Je možné, že nějaké zápisky vznikly, ale podstatnou část celého průběhu Schopperovy výpravy

si lidé předávali ústně. Naštěstí se našel člověk, který po několika desetiletích shromáždil všechny údaje a sepsal je komplexně v podobě rukopisného dokumentu. Tím člověkem byl sekretář kláštera v Rajhradě u Brna Josef Melnický. Rukopisný dokument z roku 1775 obsahuje dvě statě, z nichž druhá o rozsahu necelých osmi stran popisuje Schopperův sestup na dno propasti Macochy.

V květnu roku 1723 se zdržovali na panství v Rájci dva duchovní, jesuita P. Walter a minorita P. Lazar Schopper. Rozhodli se, že si prohlédnou propast, a bude-li možnost, dají se do ní spustit a prozkoumají její zvláštnosti. K propasti bylo zároveň vysláno několik sedláků s dlouhým zámeckým lanem, aby se zjistilo, zda bude pro spuštění na dno dostatečně dlouhé. K této zkoušce se za odměnu odhodlal sedlák Štefan, kterého úspěšně spustili z místa dnešního dolního vyhlídkového můstku na dno. Jak se uvádí, mnoho informací o dně propasti nesdělil. Po spuštění musel ještě hluboko sejít z kopce, ve vodě viděl pstruhy a zažil takovou úzkost, jako by byl soudný den. Ze strachu byl tak indisponován, že tři dny proležel. Lze tedy konstatovat, že tento sedlák byl první osobou, která na dno Macochy sestoupila. Vlastní Schopperův sestup, který proběhl o několik dnů později, je popisován v Melnického rukopisu a v překladu Josefa Skutila takto:

„Z podnětu zmíněného P. Lazara vypravilo se 25. května do lesa k řečené propasti všecko panstvo se svými urozenými hosty J. E. hr. ze Sintzen-dorffu, generálem a velitelem pevnosti Špilberku atd. Tam byla v přítomnosti všech vrchnostenských důstojníků, myslivců, hajných a sedláků z okolních vesnic učiněna výzva, kdo se dobrovolně za odměnu dá spustit do propasti; po dlouhém váhání se nabídl jeden sedlák z Vilémovic a spustil se po roubíku dolů; za ním docela tajně (protože vrchnost nechtěla, aby se duchovní toho odvážil) následoval P. Lazar. Několik důstojníků, kteří slibili, že ještě za páterem sestoupí, ztratilo při pohledu na propast všechnu odvahu. Odhodlal se k tomu jedině komorník Jan Jouhard. Ten a P. Lazar propast prohlídli a podali o ní následující popis:

Po rovině porostlé lesem přijde se ke strašlivé propasti, jejíž dno nelze dohlédnouti, až na kámen, o němž bude řeč níže. Po levé straně lze po úbočí sestoupiti až do polovice propasti; při tom je třeba přidržovati se kořenů a stromů. Potom se kolem stromů upevní lano ke spuštění. Tam, kde se lano tře o skálu, drobí se písek

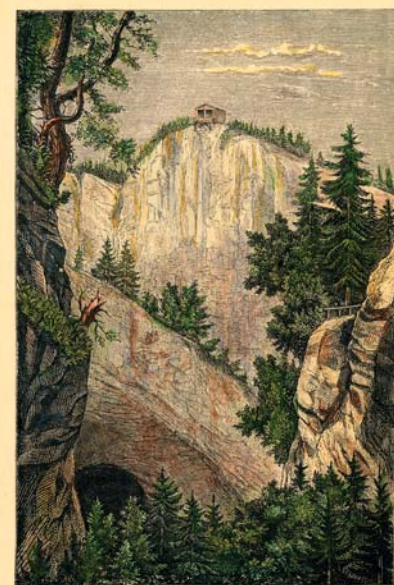

Litografie propasti Macocha z roku 1850 od A. C. Hauna. Reprofoto a soukromý archiv Petr Zajiček

a hlína padá na toho, kdo se spouští; proto pozor na oči! Pak se sjíždí volně bez doteku skály, která se více zužuje; při spouštění je vidět divoké skály a díry. Podle délky lana měřeno, je třeba k dosažení dna se spustit do hloubky 32 sáhů. Odtud je třeba sestoupiti po kopci, skládajícím se ze samých volných kamenů; to je značně nepřijemné, protože kdekoli se stoupne na kámen, uvolní se pod nohama a strhne za sebou mnoho jiných. Je proto nemožné jít zde přímo, a ten kámen způsobuje hrozný rachot a dunění, jakoby se země pod nohama rozestupovala; vrhne-li se do propasti kus dřeva, strhne jeden kámen mnoho jiných a ty zase další a neustanou dříve, dokud nedopadnou na úpatí kopce.“

Dále pak Schopper popisuje reliéf dna, balvany a písčité nánosy. A samozřejmě horní a dolní jezírko. Je zajímavé, že se pokusil změřit hloubku. Po neúspěšném pokusu s tyčí provedl měření pomocí šňůry, na které byl uvázaný kámen. Hloubku dolního jezírka uvádí 6 sáhů a popisuje také výskyt pstruhů. Dále pak rozvádí velikosti skalních kleneb a otvorů. Zaznamenává i existenci souběžné úzké propasti, komínu ústícího na povrch, dnes nazývaného „Pekelný jícen“.

Hlavní skalní stěnu pod dnešním horním můstkem odhaduje Schopper na výšku 100 sáhů. Zároveň popisuje, že na povrchu, na kraji hlavní stěny je ze všech stran obnažený balvan, na který, když se člověk položí, může pohodlně shlédnout celou propast. Svoji výpravu na konci popisu Schopper zhodnotil slovy:

Barevná litografie propasti Macocha z roku 1881, autor neznámý. Reprofoto a soukromý archiv Petr Zajiček

„Toto prohlédnutí a popsání propasti, co do přesehnutí prozkoumání první, dosvědčuje, že je docela snadné to, co se mnohým dříve zdálo nemožné. To bylo z vlastní zkušenosti zaznamenáno ke cti Tvůrce přírody (i v takových věcech podivuhodného) k potěše a oslavě jeho Excel. z Rogendorfu a k lepšímu poučení jak vrchnosti, všem návštěvníkům, k potlačení mnohých vyprávěných vyprávění.“

Unikátnost historického dokumentu

Nebýt Melnického rukopisu, který přibližuje první výpravu na dno Macochy, patrně by se událost přenášela jen ústně a asi by postupně zapadla mezi neověřené historky. Karel Absolon sice nepřikládá Schopperovým poznatkům z výpravy tak velký význam, avšak v dobách před 300 lety se jednalo doslova o heroický výkon. Navíc, když duchovní dokázal alespoň ústně a nekriticky popsat vše důležité, co se na dně mohutné a jinak nepřístupné propasti nalézá, i tyto kusé informace jsou nesmírně cenné. Nebylo samozřejmě v jeho moci prozkoumat například přilehlé jeskyně nebo se pouštět do komplikovaných výstupů po suto-vých svazích v jiných částech propasti.

První sestup na dno Macochy zorganizovaný Lazarem Schopperem před třemi sty lety patří k výjimečným událostem historie Moravského krasu. Stejně významný je i Melnického rukopis, který tento sestup zaznamenává po padesáti dvou letech. ■